

ปัญหาการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยศาล กรณีการประเมินความเสี่ยงและการกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราว¹

ณัฐนิช สุวรรณรัตน์²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยศาล กรณีการประเมินความเสี่ยงและการกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมาย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว และกฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย จากการศึกษาพบว่าการพิจารณากำหนดวงเงินประกัน ผู้พิพากษาส่วนใหญ่มักจะใช้ดุลพินิจตามความเหมาะสมในแต่ละคดีทำให้เกิดปัญหาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจนมักจะไม่ได้ได้รับการปล่อยชั่วคราว ตามคำกล่าวที่ว่า “คุณมีไว้ขังคนจน” สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมไม่อาจเอื้ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างเท่าเทียมกัน แต่คนมีฐานะรายมีทรัพยากรในการเข้าสู่กระบวนการต่อสู้เพื่อปกป้องหรือเรียกร้องความยุติธรรมแก่ตัวเอง³ ความเหลื่อมล้ำในกระบวนการพิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวเป็นปัญหาหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย โอกาสการเข้าถึงการปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยแตกต่างกันตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อศาลยุติธรรมปฏิรูปกระบวนการปล่อยชั่วคราวเปลี่ยนหลักการที่ใช้กันมาอย่างยาวนาน โดยการนำโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560⁴ การทดลองการปล่อยชั่วคราวที่จะนำวิธีการประเมินความเสี่ยงก่อนปล่อยชั่วคราวและมีมาตรการกำกับดูแลหลังปล่อยชั่วคราวที่ต้องสอดคล้องกับระดับความเสี่ยงมาใช้แทนการเรียกหลักประกันตามแบบปกติ จนเป็นที่รู้จักโครงการในชื่อว่า “โครงการปล่อยฟรีไม่มีประกัน” เป้าหมายสูงสุดของโครงการ คือ การขจัดเงินออกไปจากระบบการปล่อยชั่วคราวของศาล

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยศาล กรณีการประเมินความเสี่ยงและการกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัจจวัฒน์ เรืองกาญจน์กุล และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ปวิศร เลิศธรรมเทวี และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีดา โชติมานนท์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ กาญจนา ปลอดกรรม, “คุณมีไว้ขังคนจน?” เมื่อความยุติธรรม ‘แพง’ เกินกว่าที่เราจะเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม”, 18 เมษายน 2566 [Online], Available URL: <https://www.the101.world/cost-of-justice-system/>, 2567 (กุมภาพันธ์, 20).

⁴ สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรบุคคล, คู่มือสำหรับการประสานความร่วมมือระหว่างศาลยุติธรรมกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในการนำร่องปฏิรูปการปล่อยชั่วคราวด้วยระบบประเมินความเสี่ยงและการกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราว, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรบุคคล สำนักงานศาลยุติธรรม, 2561) [Online], Available URL: http://iadopa.org/kn/rabi_1524822479.pdf, 2567 (กุมภาพันธ์, 23).

แต่อย่างไรก็ตามการประเมินความเสี่ยงพบปัญหาว่าผู้พิพากษามีข้อมูลไม่เพียงพอเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยที่จะทำให้ประเมินได้ว่า เมื่อปล่อยชั่วคราวไปแล้วผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี กระทำความผิดซ้ำ หรือก่ออันตรายประการอื่นหรือไม่ และยังคงขาดวิธีการในการติดตามกำกับดูแลความประพฤติของผู้ต้องหา หรือจำเลยหลังปล่อยชั่วคราว ไม่มีเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการกำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราวให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ศาลกำหนด⁵

นอกจากนี้การประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราว ไม่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา เพียงแต่บัญญัติไว้ในข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีเรียก ประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2565 แม้ว่าจะวางแนวปฏิบัติในการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวไว้ให้แก่ศาล แต่เป็นแนวทางให้ศาลใช้ดุลพินิจเท่านั้น มิได้มีผลบังคับเหมือนดังกฎหมายวิธีสบัญญัติ จึงไม่สอดคล้องกับ เจตนารมณ์ของกฎหมาย จึงเป็นผลเสียซึ่งกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ทำให้มีปัญหาควรค่า แก่การศึกษาอยู่หลายประการ ดังต่อไปนี้

ปัญหาประการแรก คือ การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยใช้ระบบ ประเมินความเสี่ยงก่อนปล่อยชั่วคราว การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 108 วรรคหนึ่งนั้น ผู้พิพากษาหาจำต้องวินิจฉัยถึงเนื้อหาแห่งคดีไม่ เพียงแต่พิจารณาว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยมีความเสี่ยงประการใดที่จะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานในคดี หรือจะก่อเหตุอันตราย ประการอื่นต่อสังคมหรือไม่เป็นหลัก เพื่อความปลอดภัยของสังคม หากปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มี ความเสี่ยงประการใด ๆ ดังกล่าว จึงไม่มีเหตุจำเป็นในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ โดยอาศัยข้อมูล ประวัติของผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ละรายไป แต่ในปัจจุบันแนวปฏิบัติการปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรมมิได้ เป็นเช่นนั้น เนื่องจากการพิจารณาปล่อยชั่วคราวไม่มีข้อมูลประวัติของผู้ต้องหาหรือจำเลยเพียงพอที่ศาลจะ นำมาประเมินความเสี่ยง และนำผลการประเมินความเสี่ยงมาพิจารณาประกอบคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

ประกอบกับมาตรา 108 วรรคสอง กำหนดให้ศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงาน ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่รวบรวมได้ และตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวว่า ด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีการเรียกประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2565 ข้อ 6 ให้อำนาจศาลอาจใช้วิธีการให้เจ้าหน้าที่ เก็บข้อมูลผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือข้อมูลอื่น ๆ ตั้งแต่โอกาสแรกที่บุคคลเหล่านั้นมาศาลและรายงานให้ศาลทราบ เพื่อประเมินความเสี่ยงในการหลบหนี ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่นประกอบ การพิจารณาปล่อยชั่วคราวก็ได้ โดยไม่จำต้องคำนึงถึงบัญชีมาตรฐานหลักประกันเพียงอย่างเดียว

⁵ เผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล, “การแต่งตั้งผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราวโดยศาล: ประสพการณ์ของศาลจังหวัดบุรีรัมย์,” วารสารตุลพาห 66, 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2562): 94-95.

นอกจากนี้มีความเห็นทางวิชาการ เห็นว่า “การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาตามข้อบังคับประธานศาลฎีกา เป็นการยากที่จะใช้ดุลพินิจตามข้อบังคับอย่างเต็มที่ เพราะการใช้ดุลพินิจเป็นเรื่องไม่ปกติตามแนวปฏิบัติโดยทั่วไป การใช้ดุลพินิจที่ผิดแผกไปจากผู้พิพากษาท่านอื่น อาจก่อให้เกิดช่องโหว่ให้บุคคลแอบอ้างชื่อ เพื่อเรียกเงินจากผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้ขอประกันได้ การใช้ดุลพินิจต่างไปจากแนวปฏิบัติของศาลจึงเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่ง”⁶ ซึ่งหากยังไม่มีมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการปล่อยชั่วคราวใหม่ และทำให้ระบบประเมินความเสี่ยงถูกนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรมและมีสภาพบังคับ เชื่อว่าผู้พิพากษายกท่านยังคงใช้ดุลพินิจดังกล่าวในอัตราน้อย

ส่งผลให้การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการสั่งให้เจ้าหน้าที่ศาลเก็บข้อมูลผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือข้อมูลอื่น ๆ และรายงานให้ศาลทราบ เพื่อประเมินความเสี่ยงในการหลบหนี ยังเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น ประกอบการพิจารณาปล่อยชั่วคราว และบทบัญญัติในประมวลกฎหมายมาตรา 108 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง มิได้บัญญัติให้มีการประเมินความเสี่ยงผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคดี และนำผลการประเมินความเสี่ยงมาใช้ประกอบในการพิจารณาอย่างเป็นรูปธรรม

เพียงแต่บัญญัติไว้ในข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีการเรียกประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2565 ข้อ 6 เท่านั้น มิได้มีผลบังคับเหมือนดังกฎหมายวิธีสบัญญัติ โดยให้อำนาจแก่ผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจในการสั่งให้ประเมินความเสี่ยงก่อนปล่อยชั่วคราว ทั้งนี้ข้อพิจารณาที่ใช้ประกอบในการวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ตามมาตรา 108 วรรคหนึ่งนั้น จำเป็นต้องอาศัยการรวบรวม เก็บข้อมูล จากเจ้าหน้าที่ศาล โดยเป็นชุดข้อมูลเดียวกันกับการเก็บข้อมูลผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อนำไปประเมินความเสี่ยง

ประเทศสหรัฐอเมริกา จากงานวิจัยหลายชิ้นพบว่า การเรียกประกันเป็นเงินสดหรือทรัพย์สินไม่สัมพันธ์กับความเสี่ยงในการหลบหนี การกระทำความผิดซ้ำหรือเหตุอันตรายประการอื่น เพียงทำให้คนจนต้องติดคุก เพราะหาหลักประกันมาวางไม่ได้และไม่อาจป้องกันอันตรายที่จะเกิดกับสังคมได้ รวมทั้งส่งผลให้มีนายประกันอาชีพที่เรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ต้องหาหรือจำเลย จึงมีการนำระบบการประเมินความเสี่ยงและการกำกับดูแลผู้ต้องหาหรือจำเลยมาใช้ในชั้นศาล โดยใช้กับผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกราย ทุกคดี ไม่จำกัดเฉพาะคดีที่มีความผิดร้ายแรง เพื่อสนับสนุนการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการวินิจฉัยอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกัน

ปัญหาประการที่สอง คือ การขาดแคลนข้อมูลผู้ต้องหาหรือจำเลย ในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวของผู้พิพากษา ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2565 ข้อ 43 บัญญัติไว้เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาว่าผู้ต้องหาอาจจะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับ

⁶ ธีรยุทธ ตันติกุล, “อิสรภาพราคาแพงสำหรับคนจน: การปล่อยชั่วคราว สภาพปัญหาและหนทางการแก้ไข,”

พยานหลักฐาน หรือไปก่อเหตุอันตรายประการอื่นหรือไม่ ให้เจ้าหน้าที่ศาลรวบรวมข้อมูลของผู้ต้องหาและพฤติการณ์แห่งคดี เพื่อประเมินความเสี่ยงดังกล่าวตามที่สำนักงานศาลยุติธรรม

โดยแบ่งจำแนกดัชนีความเสี่ยงเพื่อประเมินระดับความเสี่ยงทั้งสิ้น 14 ปัจจัย ได้แก่ สัญชาติ การทำงาน ที่อยู่อาศัย ครอบครัวและภาระอุปการะเลี้ยงดู พฤติการณ์คดี รับสารภาพหรือปฏิเสธ มีผู้ร่วมกระทำความผิดหรือไม่ มีผู้เสียหายหรือไม่ มีผู้คัดค้านการปล่อยหรือไม่ มีคดีอาญาอื่นกำลังอยู่ระหว่างพิจารณาของศาลหรือไม่ เคยถูกตำรวจตั้งข้อหามาก่อนหรือไม่ เคยถูกจำคุกมาก่อนหรือไม่ เคยทำผิดระหว่างปล่อยหรือไม่ และเคยหลบหนีระหว่างปล่อยชั่วคราวหรือไม่⁷

ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ศาลมีหน้าที่รวบรวมข้อมูลของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นรายบุคคลโดยวิธีการสอบถามหรือสัมภาษณ์ตามแบบพิมพ์ดัชนีความเสี่ยงดังกล่าวข้างต้นและตรวจสอบข้อมูลดังกล่าวว่าเชื่อถือได้หรือไม่ แล้วจึงนำข้อมูลไปประเมินความเสี่ยงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นอาจจะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไปก่อเหตุอันตรายประการอื่นหรือไม่ หากได้รับการปล่อยชั่วคราว จากนั้นรายงานข้อมูลและเสนอผลการประเมินความเสี่ยงให้ศาลทราบต่อไป

เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้ต้องหาหรือจำเลยในแต่ละวัน ปริมาณคดีที่มีจำนวนมาก และระยะเวลาที่มีอย่างจำกัดในการสอบถามข้อมูลหรือสัมภาษณ์จากผู้ต้องหาหรือจำเลย ครอบครัว ญาติ หรือแหล่งอื่น ๆ กล่าวคือนับตั้งแต่เวลาที่พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาต่อศาลเพื่อฝากขังครั้งแรก ซึ่งเจ้าหน้าที่ศาลต้องรวบรวมข้อมูลให้เสร็จในวันเดียวกัน หากปรากฏว่าพนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหามาส่งในช่วงบ่ายก็ย่อมมีเวลาที่จำกัดมากขึ้น เพื่อดำเนินการเสนอข้อมูลและผลการประเมินความเสี่ยงให้แก่ศาล เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาปล่อยชั่วคราวโดยเร็ว

ปัจจุบันเจ้าหน้าที่ศาลที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และประเมินความเสี่ยง คือเจ้าหน้าที่ศาลผู้ปฏิบัติหน้าที่ในส่วนงานหรือกลุ่มงานบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์ของศาลชั้นต้นทุกแห่งเดิมเจ้าหน้าที่ศาลผู้นั้นก็มีหน้าที่รับผิดชอบของตนอยู่แล้ว และที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ผู้สอบถามหรือสัมภาษณ์ ต้องมีทักษะและรู้ว่าวางตัวใช้คำพูดและน้ำเสียงแบบใด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นด้านความเป็นกลาง และการรักษาความลับของข้อมูลส่วนตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับจากสัมภาษณ์ รวมทั้งต้องมีทักษะในการสังเกตว่าผู้ต้องหามีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิตหรือติดสารเสพติด ติดสุรา อันควรได้รับการรักษาหรือบำบัดหรือไม่ และการสอบถามหรือสัมภาษณ์ดังกล่าว ต้องเป็นให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจของผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่จากการศึกษาพบว่ายังไม่ปรากฏการอบรมทักษะ และความรู้ และยังไม่มีความหน่วยงานที่รับผิดชอบงานในส่วนที่เกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงโดยตรง

⁷ สำนักส่งเสริมงานตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, แบบประเมินความเสี่ยงในการปล่อยตัวชั่วคราว [Online], Available URL: <https://oja.coj.go.th/th/content/category/detail/id/10/cid/21/iid/297446,2567> (April, 15).

กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาแล้วพบว่า สหรัฐอเมริกามีปัญหาการขาดแคลนข้อมูลของศาลในการพิจารณาว่าควรปล่อยชั่วคราวหรือไม่เช่นเดียวกับประเทศไทย จึงมีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เรียกว่า “สำนักงานปล่อยชั่วคราว (National Association of Pretrial Services Agencies: NAPSA)” ซึ่งโครงสร้างและสังกัดของหน่วยงานจะแตกต่างกันในแต่ละมลรัฐ ส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยงานในสังกัดศาลไม่ว่าศาลระดับสหพันธรัฐ (Federal Court) หรือศาลระดับมลรัฐ (State Court) กรมคุมประพฤติ กรมราชทัณฑ์ หรือสำนักงานพิทักษ์สันติราษฎร์⁸

สำนักงานปล่อยชั่วคราวของประเทศไทยนั้น มีหน้าที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาว่าควรปล่อยชั่วคราวหรือไม่ ตรวจสอบข้อมูลว่าเชื่อถือได้มากหรือน้อยเพียงใด ประเมินความเสี่ยงในการหลบหนี หรือการไปก่อเหตุอันตรายอื่นของผู้ต้องหาหรือจำเลย รายงานข้อมูลทั้งหมดและทำความเห็นเสนอศาลว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยรายนั้น ๆ เข้าข่ายควรได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือไม่และหากปล่อยชั่วคราวไปนั้น ศาลควรกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวได้อย่างไรบ้าง ตลอดจนการกำกับดูแลผู้ต้องหาหรือจำเลยที่รับการปล่อยชั่วคราวให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด⁹

อีกทั้ง กฎหมายของประเทศไทย กำหนดให้หน่วยงานเดิมของรัฐที่ตั้งขึ้นแล้วมีหน้าที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นปัจจัยในการพิจารณาการปล่อยชั่วคราว ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ประเมินความเสี่ยง และรายงานข้อมูลเพื่อการปล่อยชั่วคราวต่อศาล (Bail Information scheme) รวมทั้งเสนอความเห็นว่าการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยรายนั้นหรือไม่ ภายใต้เงื่อนไขใดที่เหมาะสมและควบคุมความประพฤติระหว่างปล่อยชั่วคราว และว่าจ้างหน่วยงานเอกชน ชื่อว่า Stonham มีหน้าที่จัดหาที่พักและสนับสนุนการปฏิบัติตามเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว (Bail Accommodation and Support Service)¹⁰

ปัญหาประการที่สาม คือ มาตรการกำกับดูแลภายหลังการปล่อยชั่วคราว การบังคับใช้มาตรการกำกับดูแลในระหว่างการปล่อยชั่วคราวตามบทบัญญัติมาตรา 108 วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

⁸ KiDeuk Kim and Megan Denver, “A Case Study on the Practice of Pretrial Services and Risk Assessment in Three Cities,” (Washington DC: District of Columbia Crime Policy Institute, Urban Institute, 2011), P.4 [Online], Available URL: <https://www.dccrimepolicy.org>, 2024 (April, 19).

⁹ Standards 3.1 – 3.2 in National Association of Pretrial Services Agencies: NAPASA, “Standards on Pretrial Release,” (Washington DC: National Association of Pretrial Services Agencies, 2004) P.53 [Online], Available URL: <https://www.napsa.org>, 2024 (May, 3).

¹⁰ HM Prison Service, “Prison Service Order Number 6101: Bail Information Scheme,” (2 September 1999) [Online], Available URL: https://www.insidetime.org/wp-content/uploads/resources/PSO/PSO_6101_bail_information_schemes.pdf, 2024 (May, 3)

ความอาญา กำหนดให้การปล่อยชั่วคราวศาลจะกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติหรือติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ EM ก็ได้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น เมื่อศาลทราบถึงข้อเท็จจริง หรือข้อมูลจากการรวบรวมแล้วนำมาประเมินความเสี่ยง หากผลการประเมินความเสี่ยง ปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความเสี่ยงจะหลบหนี กระทำความผิดซ้ำ หรือก่อความเสียหายอื่นต่อการสอบสวนและพิจารณาคดี แต่ศาลเห็นควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว กฎหมายให้อำนาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติตามได้

ดังนั้น เงื่อนไขหรือมาตรการกำกับดูแลต้องมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับพฤติกรรมความเสี่ยงของผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ละราย ซึ่งการขาดมาตรการกำกับดูแลที่เป็นรูปธรรม เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือ แนวปฏิบัติศาลไทยไม่มีความเชื่อมั่นที่จะปล่อยชั่วคราวโดยไม่พึงหลักประกัน และส่งผลให้มีการหลบหนีระหว่างปล่อยชั่วคราวจำนวนมาก จากการศึกษากฎหมายไทยเกี่ยวกับมาตรการกำกับดูแลระหว่างปล่อยชั่วคราวมีการประกาศใช้ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีการเรียกประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2565 บัญญัติมาตรการกำกับดูแลที่ศาลสามารถสั่งช่วยลดความเสี่ยงในการปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าจะเป็นกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติตาม แต่งตั้งผู้กำกับดูแล ทำสัญญาประกัน ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ EM หรือเรียกหลักประกัน

ส่วนของเงื่อนไขที่ศาลกำหนดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติตามนั้น ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีการเรียกประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2565 กำหนดตัวอย่างไว้ 14 ประเภท โดยผู้ศึกษาจะกล่าวเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ควรได้รับความช่วยเหลือพิเศษหรือรับการบำบัดรักษาทางร่างกายหรือจิตใจในระหว่างปล่อยชั่วคราวและการแจ้งเตือนวันนัดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวทราบ

1. ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีการเรียกประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2565 ข้อ 9 (10) บัญญัติให้ศาลกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวเข้ารับปรึกษาหรือบำบัดความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจได้ ยังมีความชัดเจนไม่เพียงพอว่า การเข้ารับปรึกษาหรือบำบัดความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจนั้น มีความหมายว่าอย่างไร มีความคลุมเครือว่าหมายถึงผู้ถูกปล่อยชั่วคราวประเภทใดบ้าง

จากการศึกษากฎหมายเกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราว สำนักงานศาลยุติธรรมได้ลงนามในบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือเพื่อดำเนินการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยคดีอาญาเสพติดในระบบศาล ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม สำนักงานปลัด กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยสำนักงานศาลยุติธรรมมีหน้าที่ในการขยายผลการดำเนินงานคลินิกให้คำปรึกษาจิตสังคมไปยังศาลทั่วประเทศ และสำนักงานป.ป.ส.ให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินงานเป็นระยะเวลา 3 ปี พ.ศ. 2565 – 2568

คลินิกให้คำปรึกษาจิตสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อการบำบัด แก้ไข พื้นฟู เปลี่ยนแปลง ทักษะ พฤติกรรม และความประพฤติดของผู้เข้ารับคำปรึกษาให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ และไม่กลับไปกระทำ ความผิดซ้ำ ซึ่งเป็นมาตรการที่ช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เป็นอย่างดี โดยจากผลการดำเนินงานของคลินิก ให้คำปรึกษาจิตสังคมในช่วงปี พ.ศ. 2563 – 2565 พบว่ามีผู้เข้ารับคำปรึกษาทั้งหมด 29,938 ราย มีผู้กระทำความผิดซ้ำ 255 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.85¹¹

คำว่า “เข้ารับปรึกษาหรือบำบัดความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ” ยังคงมีความหมายไม่ชัดเจนและคลุมเครือว่าหมายความว่าความถึงการเข้ารับคำปรึกษาในเรื่องใด เข้ารับคำปรึกษาที่ใด และการบำบัดความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ หมายความว่ารวมถึงผู้ติดสารเสพติดหรือติดสุราด้วยหรือไม่ ประกอบกับเมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของคลินิกให้คำปรึกษาจิตสังคมแล้ว เห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว เพื่อป้องกันการหลบหนี การกระทำความผิดซ้ำ หรือการก่อเหตุอันตรายประการอื่นได้

นอกจากนี้ยังพบปัญหาอีกว่าการที่บุคคลตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลย ต้องเผชิญกับปัญหาด้านคดีความ ปัญหาด้านอาชีพ การว่างงานและค่าใช้จ่าย ปัญหาความสัมพันธ์และความเครียดของบุคคลในครอบครัวและ ปัญหาความกดดันจากสังคมรอบข้าง จนเกิดภาวะความเครียดด้านอารมณ์จิตใจ แม้ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว บางรายก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้กลับไปกระทำความผิดซ้ำ ในขณะที่คดีแรกยังอยู่ระหว่างสอบสวน รวมทั้งผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นคนเร่ร่อน ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง

จากการศึกษากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า การควบคุมความประพฤติภายหลังการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหน้าที่ของสำนักงานปล่อยชั่วคราว เพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นนั้น ซึ่งจะคุมความประพฤติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความบกพร่องหรือเจ็บป่วยสมควรได้รับการรักษาหรือบำบัด เช่น มีความผิดปกติทางจิต ติดยาเสพติดหรือติดสุรา ผู้นั้นย่อมจะไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว แต่ประเทศสหรัฐอเมริกานำวิธีการคุมความประพฤติภายหลังการปล่อยชั่วคราวมาใช้ ศาลก็มีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวพ่วงเงื่อนไขให้เข้ารับการรักษาในกรณีที่เป็นผู้ป่วยบกพร่องทางจิต หรือสั่งบำบัด ตรวจสารเสพติดเป็นประจำสำหรับผู้ติดยาเสพติดหรือติดสุรา ส่วนกรณีคดีความรุนแรงในครอบครัว หรือความผิดเกี่ยวกับเพศ ให้เข้ารับการอบรมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม¹²

¹¹ สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรบุคคล, การประเมินประสิทธิภาพประสิทธิผลการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในคดี ยาเสพติดและคดีอื่นที่เกี่ยวข้องในระบบศาล (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2566), หน้า 2.

¹² Barry Mahoney and others, “Pretrial Services Programs: Responsibilities and Potential,” (Washington DC: U.S. Department of Justice Office of Justice Programs, National Institute of Justice, March 2001), P.6 [Online], Available URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/181939.pdf>, 2024 (May, 3).

อีกทั้งกฎหมายของประเทศอังกฤษนำระบบประเมินความเสี่ยงมาใช้โดยว่าจ้างองค์กรเอกชน ชื่อว่า Stonham ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลผู้ต้องหาหรือจำเลย ประเมินความเสี่ยง และเสนอแผนการคุมความประพฤติต่อศาล เพื่อใช้ในการไต่สวนและพิจารณาว่าควรขังหรือปล่อยชั่วคราวหรือไม่ หากศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวพร้อมกำหนดเงื่อนไข ในการควบคุมให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาลนั้น เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ สนับสนุนการปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาล ที่เป็นบุคลากรของ Stonham¹³

นอกจากนี้ กฎหมายของประเทศอังกฤษมีมาตรการพิเศษเฉพาะความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เรียกว่า Restriction on Bail: RoB เป็นมาตรการของรัฐบาลที่ต้องการจัดการอาชญากรรมที่เกิดจากยาเสพติด คือ ผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดประเภท A ตามที่กฎหมายกำหนด และมีเหตุอันควรเชื่อว่าการกระทำความผิดนั้นมีสาเหตุไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วนมาจากการเสพยาเสพติดประเภท A ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ประกอบกับผู้ต้องหาหรือจำเลยยินยอมเข้ารับการบำบัดอาการเสพติด ศาลต้องอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวทุกราย โดยกำหนดเงื่อนไขการบำบัดรักษา¹⁴

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขปัญหาดังนี้

1. ปัญหาการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยใช้ระบบประเมินความเสี่ยงก่อนปล่อยชั่วคราว ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 กำหนดให้ระบบประเมินความเสี่ยงเป็นวิธีบัญญัติอย่างเป็นทางการและมีสภาพบังคับ เพื่อศาลไม่ต้องเรียกประกันหรือหลักประกันเป็นเงินหรือทรัพย์สิน เพิ่มโอกาสในการปล่อยชั่วคราวให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมากขึ้น อีกทั้งมีการนำผลการประเมินความเสี่ยงมาใช้ประกอบในการวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราวทุกเรื่อง เพื่อกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวให้สอดคล้องกับระดับความเสี่ยงของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวแต่ละราย และมีประสิทธิภาพในการป้องกันการหลบหนี กระทำความผิดซ้ำ และก่ออันตรายต่อสังคม

เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง ดังนี้

“มาตรา 108 ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ

- (1) ความหนักเบาแห่งข้อหา
- (2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- (3) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร
- (4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
- (5) ประเมินความเสี่ยงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่

¹³ HM Prison Service, op. cit., P.2.

¹⁴ Anthea Hucklesby, “Bail support schemes for adults,” (London: The Policy Press, 2011) P.15.

(6) ประเมินความเสี่ยงว่าภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราว มีเพียงใดหรือไม่

(7) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราว หรือศาลรับฟังข้อเท็จจริง รายงาน ผลการประเมินความเสี่ยงหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการนั้นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วย”

อีกทั้งเห็นควรจัดทำคู่มือประเมินความเสี่ยง เพื่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้คุณภาพตามที่กำหนดผู้ปฏิบัติงาน ไม่เกิดความสับสน เจ้าหน้าที่สามารถทำงานแทนกันได้ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ลดการตอบคำถาม ลดเวลาการสงวนงาน ลดขั้นตอนการทำงานที่ซับซ้อน ลดข้อผิดพลาดจากการทำงานที่ไม่เป็นระบบ และให้ปฏิบัติงานในปัจจุบันเป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมทั้งเพื่อผู้บริหารกำกับและติดตามงานได้ทุกขั้นตอน

2. ปัญหาการขาดแคลนข้อมูลผู้ต้องหาหรือจำเลยในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวของผู้พิพากษา ผู้ศึกษา เห็นว่าควรจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบหรือโครงสร้างแบบใดต่อไปขอเรียกว่า หน่วยงานขอลปล่อยชั่วคราว อาทิเช่น สำนักปล่อยชั่วคราว และคุมความประพฤติหลักการปล่อยชั่วคราว ภายใต้การบริหารงานของ สำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งหน่วยงานรัฐบาลเช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา หรือองค์กรเอกชนที่รูปแบบการทำงานตรงตามวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งหน่วยงานนั้น เพื่อช่วยสนับสนุนข้อมูลของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้แก่ศาล เพื่อประกอบการพิจารณาคำร้องขอลปล่อยชั่วคราว

หน่วยงานขอลปล่อยชั่วคราว ต้องบริหารจัดการภายในหน่วยงานเพื่อให้การปล่อยชั่วคราวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ พัฒนาการสอบถาม รวบรวม และตรวจสอบข้อมูลของผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ทันทั้งที่ในการนำไปใช้ประกอบการพิจารณาของศาล มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ ทั้งในการบันทึกข้อมูลที่ได้มาจากการสอบถาม และการทำให้ฐานข้อมูลของแต่ละศาลเชื่อมโยงกัน จนทุกศาลสามารถเข้าถึงข้อมูลซึ่งกันและกันได้

นอกจากนี้จำเป็นต้องมีการพัฒนาเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานภายในหน่วยงานขอลปล่อยชั่วคราว ให้มีทักษะความรู้ ความสามารถในการสอบถามสัมภาษณ์ผู้ต้องหาหรือจำเลย จัดทำเอกสารการแจ้งสิทธิและให้คำแนะนำแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อให้ทราบถึงความเป็นกลางและบทบาทหน้าที่ของสำนักปล่อยชั่วคราว วัตถุประสงค์ของการสอบถาม การรักษาข้อมูลเป็นความลับ และให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

3. ปัญหามาตรการกำกับดูแลภายหลังการปล่อยชั่วคราว ผู้ศึกษาเห็นว่า

3.1 ควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยให้เพิ่มความในข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีการเรียกประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2565 ข้อ 9 ดังนี้

“ข้อ 9 เงื่อนไขที่อาจกำหนดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติตามข้อ 8 (1) เช่น

(10) ให้เข้ารับคำปรึกษาหรือบำบัดรักษาความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ บำบัดรักษาผู้ติดสารเสพติดหรือติดสุราในคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมประจำสัปดาห์”

เพื่อให้มีมาตรการกำกับดูแลที่หลากหลายมากขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพ การกำกับดูแลภายหลังการปล่อยชั่วคราว ส่งผลให้ผู้พิพากษามีความเชื่อมั่นที่จะปล่อยชั่วคราวโดยไม่พึงหลักประกัน สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย และเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

อีกทั้งเป็นมาตรการที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิต ติดสารเสพติดหรือติดสุรา ได้รับการบำบัด รักษา แก้ไขฟื้นฟูและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้กลับมาใช้ชีวิตในสังคม ร่วมกับผู้อื่นได้ และสังคมมีความเป็นปกติสุข รวมทั้งลดความเสี่ยงที่จะกลับไปกระทำความผิดซ้ำได้อีกด้วย สอดคล้องกับทฤษฎีสถิติศาสตร์ที่มุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล

3.1 ควรจัดให้มีระบบแจ้งเตือนวันนัด และแจ้งผลของการไปมาศาลตามนัดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวทราบเป็นระยะ ๆ ตามเวลาที่ศาลกำหนด เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาเชิงนโยบาย เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวไม่หลงลืมวันนัด ทราบถึงขั้นตอนการมาศาล ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินคดี และทราบถึงผลกระทบการไม่ไปศาลตามนัด ส่งผลให้ลดจำนวนผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราวได้

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา ปลอดกรรม, “**คุกมีไว้ขังคนจน?**” เมื่อความยุติธรรม ‘แพง’ เกินกว่าที่เราจะเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม”, 18 เมษายน 2566 [Online], Available URL: <https://www.the101.world/cost-of-justice-system/>, 2567 (กุมภาพันธ์, 20).

ธัญญา ชันติกุล, “อิสรภาพราคาแพงสำหรับคนจน: การปล่อยชั่วคราว สภาพปัญหาและหนทางการแก้ไข,” **วารสารดุลพินิจ** 62, 1, (มกราคม - เมษายน 2558): 182.

เผ่าพันธุ์ ชอบน้ำตาล, “การแต่งตั้งผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราวโดยศาล: ประสบการณ์ของศาลจังหวัดบุรีรัมย์,” **วารสารดุลพินิจ** 66, 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2562): 94-95.

สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรชีวภาพ, คู่มือสำหรับการประสานความร่วมมือระหว่างศาลยุติธรรมกับหน่วยงานในกระบวนการ ยุติธรรมในการนำร่องปฏิรูปการปล่อยชั่วคราวด้วยระบบประเมินความเสี่ยงและการกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราว, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรชีวภาพ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2561) [Online], Available URL: http://iadopa.org/kn/rabi_1524822479.pdf, 2561 (กุมภาพันธ์, 23).

สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรชีวภาพ, การประเมินประสิทธิภาพประสิทธิผลการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในคดีอาชญากรรมและคดีอื่นที่เกี่ยวข้องในระบบศาล (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2566), หน้า 2.

สำนักส่งเสริมงานตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, แบบประเมินความเสี่ยงในการปล่อยตัวชั่วคราว [Online], Available URL: <https://oja.coj.go.th/th/content/category/detail/id/10/cid/21/iid/297446>, 2567 (April, 15).

Anthea Hucklesby, “**Bail support schemes for adults**,” (London: The Policy Press, 2011) P.15.

Barry Mahoney and others, “**Pretrial Services Programs: Responsibilities and Potential**,” (Washington DC: U.S. Department of Justice Office of Justice Programs, National Institute of Justice, March 2001), P.6 [Online], Available URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/181939.pdf>, 2024 (May, 3).

HM Prison Service, “**Prison Service Order Number 6101: Bail Information Scheme**,” (2 September 1999) [Online], Available URL: https://www.insidetime.org/wp-content/uploads/resources/PSO/PSO_6101_bail_information_schemes.pdf, 2024 (May, 3)

KiDeuk Kim and Megan Denver, “**A Case Study on the Practice of Pretrial Services and Risk Assessment in Three Cities**,” (Washington DC: District of Columbia Crime Policy Institute, Urban Institute, 2011), P.4 [Online], Available URL: <https://www.dccrimepolicy.org>, 2024 (April, 19).

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

Standards 3.1 – 3.2 in National Association of Pretrial Services Agencies: NAPASA, “**Standards on Pretrial Release,**” (Washington DC: National Association of Pretrial Services Agencies, 2004) P.53 [Online], Available URL: [https:// www.napsa.org](https://www.napsa.org), 2024 (May, 3).